

Etiopija

// Janez Mihovec

Površina: 1.050.000 km²

Št. prebivalcev: približno 85 milijonov

Glavno mesto: Adis Abeba

Etnična raznolikost: največja etnična skupnost je ljudstvo Oromo, glavno besedo v državi pa imajo Amharci in Tigrejci

Jezik: amharščina

Vera: kristjani (dve tretjini prebivalcev), muslimani in animisti

Št. vrst ptic: 924

Endemične vrste ptic: orjaški krokar (*Corvus crassirostris*), etiopski hagedaš (*Bostrychia carunculata*), frankolin vrste *Francolinus harwoodi*, priba vrste *Vanellus melanocephalus*, papiga vrste *Poicephalus flavifrons*, kobilar vrste *Oriolus monacha*, sinica vrste *Parus leuconotus*, lastovka vrste *Hirundo megaensis*, grilček vrste *Serinus flavigula* (skupaj 23 vrst)

Zanimive živali: riba vrste *Nemacheilus abyssinicus*, žaba vrste *Altiphrynoides malcolmi*, kača vrste *Ancylus ashangiensis*, škorpiljon vrste *Buthus awashensis*, dželada (*Theropithecus gelada*), etiopski goščar (*Tragelaphus buxtoni*), swaynova kama (*Alcelaphus buselaphus swaynei*), etiopski kozorog (*Capra walie*), etiopski volk (*Canis simensis*)

Zanimive rastline: *Habenaria vollesenii*, *Kniphofia foliosa*, *Lobelia rhynchopetalum*, *Amorphophallus gombocianus*, *Gladiolus balensis*, *Euphorbia makallensis*, *Aloe pulcherrima*, *Carduus macracanthus*, *Impatiens rothii*, *Echinops longisetus*, *Erythrina brucei*, *Helichrysum gofense*, *Urtica simensis* in nedavno odkrita *Acacia fumosa*

Endemični rodovi rastlin:

Hypagophytum, *Nephrophyllum*, *Chiliocephalum*, *Afrovivella*, *Leptagrosti*

Habitati: etiopske gorske puščave, etiopski gorski pašniki in gozdovi, etiopski gorski pragozdovi, jezero Tana in Etiopsko višavje

Dežele podsaharske Afrike so nekako na slabem glasu. Ne vemo kaj dosti o njih, če pa že, so to stereotipi, kot so lakota, revščina ter h korupciji nagnjeni diktatorski državni sistemi, povezani s politično nestabilnostjo. Žal je marsikje to resnica, tudi za Etiopijo, ki je med afriškimi državami nekaj posebnega. Dežela ima tisočletno tradicijo in njen sloves sega po vsem svetu.

Etiopija, ki leži tik nad ekvatorjem, je zelo velika država. Ima 1.050.000 kvadratnih kilometrov površine in na prst ocenjenih petinosemdeset milijonov prebivalcev. Prav hitra rast prebivalstva je največja grožnja naravi in s tem tudi nekaterim etiopskim vrstam ptic, ki jih je tukaj malo manj kot tisoč.

1: Freske v samostanu na jezeru Tana so v resnici poslikane tapiserije.

2: Polja in terase v gorovju Simien

3: Pisani škorci vrste *Lamprolornis superbus*

4: Revščina v Etiopiji je velika, številni ljudje živijo na ulici.

5: Frankolin vrste *Francolinus leucoscepus*

6: Pleme Mursi v dolini reke Omo na skrajnem jugu Etiopije. Ženske nosijo v ustnici glineno ploščico. Večja ko je, lepša in večja je dekletova dota.

7: Etiopska planota

foto: vse Janez Mihovec

8

9

10

8: Slapovi na Modrem Nilu približno 25 kilometrov južno od jezera Tana. V Etiopiji pravijo rekam in slapovom Abuya.

9: Marabu (*Leptoptilos crumeniferus*), nenavadna ptica iz družine štokrelj (Ciconiidae), je bil med počivanjem videti, kot bi imel polomljene noge.

10: Dolgodlake opice dželade (*Theropithecus gelada*), ki sodijo med pavijane, imajo pod grlom predel gole rdeče kože, ki v času parjenja še posebej močno zažari.

Življenjska okolja

Prebivalstvo države niti približno ni enovito. Pravi Etiopijec pravzaprav sploh ne obstaja. Poleg približno deset velikih ljudstev, ki si medsebojno niso kaj dosti sorodna, jih v državi živi še več sto, od katerih najmanjša štejejo le nekaj tisoč članov. Podobno kot s prebivalci je tudi z okoljem. Jedro države je na Etiopski visoki planoti, ki v povprečju sega kakih 2500 metrov v višino in ima zmerno podnebje z dvema deževnima dobama. Prvo večjo med junijem in septembrom in drugo manjšo februarja in marca. Letnih časov ne poznajo. Nad planoto se dvigajo posamezna pogorja, ki najvišjo točko dosežejo v gorovju Simien na Ras Dashen z 4620 metrov višine. Tu je že gorsko podnebje. Snežne padavine niso nič posebnega. Morda se nam zdi, da subtropsko podnebje na planoti ni posebej prijazno, vendar nas prave preizkušnje čakajo na jugu in vzhodu. Južno Etiopijo obvladuje porečje reke Omo, ki teče v jezero Turkana, ki leži na Velikem tektonskem jarku le nekaj sto metrov nad morsk gladino. Tu imamo tropsko podnebje in savanski tip rastja. Življenje ni lahko, saj tu vladajo tropske bolezni, kot so malarija, rumena mrzlica, spalna bolezen in še kaj bi se našlo. Padavine prihajajo zaradi vrtenja Zemlje vedno z zahoda in Etiopska visoka planota zaradi tega vrže padavinsko senco na vzhodno Etiopijo, ki se nato brez geografske meje nadaljuje v sosednjo Somalijo. V tej širni pokrajini vlada puščavsko in polpuščavsko podnebje. Najnižjo točko se v državi doseže v delu Velikega tektonskega jarka na skrajnem severu, in sicer v Danakilski depresiji z -117 metri višine. V takšnem svetu je nekoliko drugačno in prijaznejše okolje le ob brežinah nekaj osamljenih rek, ki tečejo proti jugovzhodu. Divje ptice v Etiopiji imajo celo srečo, bi lahko rekli. Zaradi vrskih omejitev jih domačini praktično ne lovijo za prehrano, zato jim nevarnost, kar se ljudi tiče, ne grozi neposredno, pač pa posredno, z uničevanjem habitatov. Posledica uničenja sega daleč izven državnih meja. Številne ptice selivke v Etiopiji namreč prezimujejo in tako se posledice vlečejo tja do Evrope.

Življenje v Adis Abebi ali na deželi

V tako raznoliki pokrajini je tudi ptičji svet zelo raznolik. Prvi stik z njim je v nekem pogledu strašljiv. Prav vsa mesta in vasi je mogoče zaradi ptic določiti že od daleč, precej prej preden človek vidi prve zgradbe. Nad vsakim naseljem od jutra do večera kroži veliko število jastrebov in črnih škarnikov (*Milvus migrans*), ki v naseljih brez komunalne infrastrukture delujejo kot komunalna služba. Njim pa delajo družbo številne ptice iz rodov kavk in vravnov. Zanimivo je, da takšna podoba velja tudi za petmilijonsko glavno mesto Adis Abebo. Metropola spominja bolj na orjaško pločevinasto naselje, z izjemo strogega centra, kjer so približki avenij in poslovnih zgradb.

Adis Abeba je edino res veliko mesto v državi. Praktično vse preostalo prebivalstvo živi na deželi. Visoka Etiopska planota danes kaže bistveno drugačno podobo, kot jo je kazala še pred nekaj stoletji. Takrat je bila še skoraj v celoti porasla z gozdovi, med katerimi so bila izkrčena posamezna polja. Od druge svetovne vojne naprej je število prebivalcev naraslo za petkrat in še vedno strmo narašča. Posledice so jasno vidne. Praktično vsa mokrišča so uničena in na njihovem mestu se zdaj raztezajo polja. Po tistem, ko so obdelali ravninski svet, so se lotili pobočij in jih prepredli s polji. Le tam, kjer je strmina prehuda, so uredili terase. Posledica takšnega početja je silovita erozija, katere vidni del je kalnost vseh rek, tudi v sušnem obdobju.

V državi je tekoče gorivo drago in ga je mogoče kupiti le z gotovino. Zato vse še deluje na bazi lesa. Ker naravnih gozdov ni več, so jih nadomestili z evkaliptusom, ki pa pri svoji rasti potrebuje veliko vode, ki je že tako malo. V takšnih razmerah se je, zanimivo, ohranilo bujno rastje na cerkvenih zemljiščih, še posebej na otokih jezera Tana, ki je največje jezero v državi in izvir Modrega Nila hkrati. Na številnih otočkih in polotokih tega nenavadnega jezera so samostani, kamor civilni ljudje nimajo dostopa. Ker so samostanska ozemlja tako zaprta, se je

11

12

13

ohranilo življenjsko okolje, ki omogoča preživetje številnim malim pticam, kot so vrabci in ptice pevke, na samem jezeru pa tudi vodnim pticam, kot so čopaste (*Ardeola ralloides*) in male bele čaplje (*Egretta garzeta*), race, rožnati pelikani (*Pelecanus onocrotalus*) ipd. Ob jezeru in rekah, ki teko v jezero in iz njega, pa je mogoče videti še številne tkalce in njihova zanimiva tkana gnezda na koncu vej.

Rastlinski in živalski svet visokogorja

V gorovjih, kot je Simien, so težave enake kot na planoti. Zaradi pomanjkanja rodovitne zemlje so kmetije že na štiritisočakah. Avtohtoni gozd je zaradi stalne vlage ves obrasel z lišaji in pospešeno izginja. Z gorovja se pobočja strmo, včasih celo prepadno, spuščajo več sto metrov v globino. Tu najdemo številne slapove, od katerih je najvišji Jinbar, ki je visok skoraj 500 metrov. Ohranil pa se je tudi rastlinski in živalski svet. Med rastlinami bodejo v oči božične zvezde, agave, poper, juka ali drevo življenja in številne druge cvetlice. Med živalmi je treba omeniti etiopskega volka (*Canis simensis*), ki živi na območju alpskih predelov Etiopije približno 3000 metrov nadmorske višine. Pojavlja se le na približno dvanajstih predelih, s skupnim številom okoli 550 osebkov. Zanimiv je tudi etiopski kozorog (*Capra walie*), povečana verzija našega kozoroga, ki živi na ozkih skalnih policah Simienskega gorovja v severni Etiopiji na približno 2500 do 4500 metrov nadmorske višine. Populacija je leta 1997 štela le 400 osebkov. Izredno zanimive so dolgodlake opice dželade (*Theropithecus gelada*), ki sodijo med pavijane. Med pticami je daleč najbolj zanimiv brkati ser (*Gypaetus barbatus*). V Evropi ga praktično ne poznamo več, v Etiopskih gorah pa ga je mogoče videti na vsakem koraku. Zraven pa še številne sokole, kanje in pa ptice iz rodu vran. Ptice imajo zaradi večje mobilnosti v primerjavi z drugimi živalmi pravzaprav srečo. Svoje zavetje si lahko najdejo v nedostopnih pečinah in tam tudi gnezdiijo. Dželade in parkljarji pa so v gorskem svetu v neposrednem konfliktu z ljudmi, ki gorske travnike spremi-

najo v polja. Ker se divje živali hranijo s pridelki, seveda niso zaželeni in njihovo število hitro upada.

Varstvo narave

V Etiopiji je veliko število narodnih parkov. Žal pa kaže, da so bolj sami sebi namen. Farendžiji (tujci, torej belci) morajo plačati vstopnino, najeti vodnike in skavte, ki naj bi skrbeli za varnost. Varstvu narave ni posvečeno kaj dosti pozornosti. Ponavlja se vzorec, ki je viden na številnih krajih v Afriki in tudi seveda še marsikje drugod na svetu. Življenjski standard večine prebivalstva je dostikrat na meji samega obstoja. V tem primeru ekoloških dilem ni več in uničevanje se nadaljuje z nebrzdano naglico. Dokler ne rešijo demografskega vprašanja, je žal vsaka bitka za ohranitev narave že vnaprej obsojena na propad in pomeni le brezupno trošenje sredstev.

Nižavja južne Etiopije

V trenutku, ko se z visoke planote spustimo v nižavja južne Etiopije, se ponovno spremeni življenjsko okolje. Večina obiskovalcev sledi orjaškemu Velikemu tektonskemu jarku, ki teče pravzaprav natančno od severa proti jugu. Nepozoren opazovalec ga pravzaprav komajda opazi. Jarek je namreč širok krepko prek dvajset kilometrov, njegove brežine so položne in vse skupaj je bolj podobno širni dolini. Jarek nima stika z morjem, zato je na najnižjih točkah nastala vrsta jezer. Kot taka bi morala biti pravi raj za vodne ptice, vendar ni vedno tako. Tektonski jarek je seizmično in vulkansko izredno aktiven. Tako poleg vulkanov tu najdemo tudi vrsto vrelcev, ki so slane, grenkega, alkalnega in kislega značaja hkrati. Tako so nekatera jezera, kot je na primer Abaya, praktično popolnoma brez življa. Druga, kot na primer Zawija in Chamo, pa preprosto vrviata od življenja.

Vendar pa se tudi tu pojavljajo težave. Vsa regija je v fazi počasnega sušenja in pozorno oko na brežinah jezera prav

11: Ob jezerih ali vsaj občasno stoječih vodah se vodne ptice posebno rade zadržujejo v bližini živine, ki se pase v plitvih močvirjih. Na sliki je sveti ibis (*Threskiornis aethiopicus*).

12: Gorovje Simien je naravna pregrada, v katero se zadevajo vlažne zračne gmote z zahoda, zato vsako popoldne prihruimi močna nevihta.

13: Le še nekaj sto etiopskih kozorogov (*Capra walie*) je danes ostalo v Etiopiji.

foto: vse Janez Mihovec

14

14: Beloprsna vrana (*Corvus albus*), slikana v gorovju Simien

15: »New York« na območju plemena Konso pri jezeru Chama ni čisto nič drugega kot orjaška erozija, posledica neustreznega gospodarjenja z zemljo.

foto: vse Janez Mihovec

hitro opazi, da je bila njihova gladina včasih bistveno višja, za kar so krive podnebne spremembe oziroma človek. Ves jug in vzhod države je bil od nekdaj naseljen izključno z domorodnimi plemeni. Nižavje je namreč polno tropskih bolezni, ki hitro in zanesljivo pobijajo tako ljudi kot tudi njihovo živino. V takšnih razmerah so stoletja preživela le tista ljudstva, ki so sčasoma razvila določeno odpornost. Njihovo število je bilo praktično nespremenjeno tja do sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Potem pa se je višek ljudi z višavja začel seliti na vse strani, z modernimi zdravili pa so kolikor toliko ukrotili tropske bolezni.

Jug Etiopije ima subtropsko podnebje in običajna podoba pokrajine je precej gozdnata savana. Skozi njo sedaj gradijo ceste. Temu sledijo kmetje, ki savano spreminjajo v plantaže in so v direktnem konfliktu z živinorejci, ki tu živijo že od nekdaj. Poleg tega država s pomočjo Kitajcev gradi ostalo infrastrukturo, med drugim tudi hidroelektrarne. Reki Omo, ki teče po tektonskem jarku proti jugu in se po 800 kilometrih steka v jezero Turkana, se je zaradi hidroelektrarn pretok zmanjšal in posledično se je znižala tudi gladina jezera, voda v njem pa je postala bistveno bolj slana. A to so šele začetki in do ekoloških sprememb pravzaprav šele prihaja. Ob jezerih ali vsaj občasno stoječih vodah opazimo tudi vodne ptice. Te se posebno rade zadržujejo v bližini živine, ki se pase v plitvih močvirjih. Čaplje, pelikani in številne race so praktično na vsakem koraku. Vendar pa sta me kot nepoznavalca prevzeli dve ptici, marabu in afriški jezerec. Marabu (*Leptoptilos crumeniferus*) je nenavadna ptica iz družine štorkelj (Ciconiidae). Bistveno večji je od štorklje in razpon njegovih peruti doseže skoraj tri metre. Pod kljunom ima napihljivo vrečo, ki se v primeru njegove razdraženosti ali v času spolne aktivnosti napihne, s čimer se njen volumen nekajkrat poveča, dobi pa tudi živo rdečo barvo. Zanimivo je tudi, kako ptica počiva, saj je videti, kot da bi imela polomljene noge. Čeprav spada med štorklje, je njeno vedenje bolj podobno mrhovinarjem. Pravzaprav poje in prebavi vse, kar je vsaj približno užitnega, zato je ptica z

15

velikim in polnim kljunom stalna prebivalka vseh mogočih smetišč. Na tleh pravzaprav ni lepa, a se vse spremeni, ko razpre krila in začne jadrati na afriškem nebu. Deluje mogočno in graciozno obenem. Enako velja tudi za afriškega jezera (*Haliaeetus vocifer*). Ta zaseda podobno nišo kot sorodni ameriški jezerec v Severni Ameriki. Orel je na jezeru končni plenilec na vrhu prehrabne piramide. Za ljudi so afriška jezera motna mlakuža, njegovemu očesu pa pod jezersko gladino nič ne uide.

Kaj reči za konec o afriških pticah in njihovi prihodnosti v Afriki? Zmeren optimizem in velik strah pred prihodnostjo. V Etiopiji, ki je v nasprotju s številnimi afriškimi državami bogata z vodo, je mogoče ptice videti na vsakem koraku in za zdaj se ni bati, da bi jim grozila kaka huda nevarnost. Vendar pa se vse skupaj lahko prav hitro spremeni, saj so človeške obremenitve okolja vse hujše in prav nič ne kaže, da bo v bližnji prihodnosti prišlo do kakšnega temeljitega izboljšanja. ●

→ Radi berete ptičje pravljice? Mogoče pa jih še raje pišete?!

Gotovo ste opazili, da v reviji Svet ptic objavljamo pravljice o pticah. Ker vemo, da jih radi prebirate tudi odrasli, bi bolj pišoče povabili k pisanju. Ptice vsi radi opazujemo in marsikdaj doživimo tudi presenetljiva srečanja z njimi. Še bolj zvedavi pa so otroci, ki svet spoznavajo skozi igro in poučne pravljice. Zato smo se pri reviji odločili približati svet ptic tudi najmlajšim skozi svet pravljic in zgodb, v katerih imajo glavno vlogo ptice. Vabimo vas, da tudi vi napišete takšno poučno zgodbo ali pravljico ter tako prispevate k zakladnici ptičjih pravljic za naše najmlajše. Zgodba naj bo napisana preprosto, kratko in osebno. Zaželeno je, da je pravljica v premih govorih in ne samo pripovedna (v tretji osebi). Prijazno vabljeni! Najboljše pravljice bodo objavljene v reviji Svet ptic!